

**Saksa Presidendi Frank-Walter Steinmeieri kõne
Vestfaali rahu auhinna üleandmise
puhul Balti riikidele
14. juulil 2018 Münsteris**

Kui 1648. aasta sügisel, pärast viit aastat vaevalisi läbirääkimisi Vestfaali rahulepingud allkirjastatud said, pärast segadusrohkeid viimaseid päevi, isegi tunde, eelkõige aga pärast „30 haletsusväärset sõja-aastat“, nagu kirjeldas seda Schiller, kõneles Veneetsia diplomaat Alvise Contarini „maailmaimest“.

Meie põlvkonnal oli eelis kogeda sarnase tähtsusega „maailmaimet“, müüri langemist, Euroopa lõhestatuse lõppemist ja samuti Nõukogude okupatsiooni lõppu Euroopa ulatuslikel aladel. Paljud siin mäletavad 1989. aasta 9. novembri televisioonipilte, kui SDV-i kodanikud piiri ületasid ja muudkui „hullumeelsus“ hüüdsid. Ja neil oli õigus. Kes oleks võinud midagi sellist ette kujutada? Kes end mõistlikuks pidas, uskus sellistesse võimalustesse – kui üleüldse – alles kauges tulevikus, teisel pool horisonti ehk meie põlvkonnale kättesaamatus kauguses. Kas ime või hullumeelsus – see oli imestus juhtunu üle, mida keegi poleks oodanud.

Kuid nii imeline kui need maailma muutvad sündmused 1648. ja 1989. aastal ka tundusid, olid neil omad eeldused. Münsteri ja Osnabrücki rahu puhul meenutagem läbirääkijate kannatlikkust ja diplomaatilist osavust, loobumist lõpliku tõe määratlemisel, iseäranis usuküsimustes, eelkõige aga sügavat rahu soovi aastakümneid vägivalda koormat kandvates keiserlikes osariikides. Ja 1989. aastal on selleks Kesk- ja Ida-Euroopa rahvaste võitmatu vabadusearmastus – allasurumatu vastuseis võõrseaduslikkusele ja ikestamisele.

Proua president Grybauskaitė, proua president Kaljulaid, president Vējonis,

Teie riigid, Leedu, Eesti ja Läti, mis pälvivad täna Vestfaali rahu auhinna, hakkavad oma saja-aastase ajalooga alates riikliku iseseisvusega silma – nad paistavad silma oma paindumatu vabadusearmastusega!

Te ei leppinud ka okupatsiooni aastatel kordagi võõrvõimule allutatud saamisega. 23. augustil 1979 saatsid 45 Teie riikide haritlast avaliku kirjana maailma „Balti apelli“. Te nõudsite selles oma rahvastele Nõukogude Liidust iseseisvumist, mis tuleneb nende enesemääratlemisõigusest – ja seda juba 1979. aastal! Kümme aastat hiljem, 23. augustil 1989, organiseerisid uued, julged jõud 600 kilomeetri pikkuse inimketi Vilniusest läbi Riia Tallinnasse. Üle miljoni inimese ulatasid üksteisele käed ja laulsid „Ärgake, Baltimaad!“ Koorilaul on Baltimaade suur kirk – tegemist oli laulva revolutsiooniga.

1989. aasta 23. augusti inimkett kuulub uue aja suurte märkide juurde, ajal, kus äkki oli rohkem hingamisruumi. Igati põhjendatult võttis UNESCO „Balti teed“ sillutanud dokumendid maailma ajaloo mälestiste registrisse.

Juba kord varem, viiskümmend aastat tagasi, muutis 23. august Baltimaade saatusi. 23. august 1939 – ma kardan, et Saksamaal ei ole see kuupäev enam igaühel meeles – on Molotov-Ribbentropi pakti päev, millega mõlemad suurvõimud kinnitasid sõja korral erapooletust. Salajases lisaprotokollis jaotasid nad juba tulevased huvipiirkonnad (nagu täiesti otseselt öeldi) „territoriaal-poliitilise ümberkujundamise“ tarbeks neis piirkondades, mis kuulusid Balti riikidele või Poolale. See leping oli Teise maailmasõja diplomaatiline avang. Saksamaa kallaletung Poolale toimus vaid kaheksa päeva pärast seda. Välisministrite Ribbentropi ja Molotovi eeltöö andis natsionaalsotsialistlikule Saksamaale vabad käed külvata kontinent üle hävingu ja purustamisega. Natsisaksamaa Ida-Euroopas toimepandud kohutavate kuritegude, kujutlematute julmuse tõenduseks on mälestuspaikade maakaart.

Pärast sakslaste käe läbi Euroopa juute tabanud sõja- ja genotsiidikatastroofi järgnesid baltlastele iseseisvumise ja omariikluse asemel nõukogude okupatsiooni pikad aastakümned. Nüüd küüditati tuhandeid Baltimaade inimesi Siberisse. Ka see püsib tänaseni elavalt elanike teadvuses – see puudutas pea igat perekonda otseselt või kaudselt. Kuid aastad nõukogude võimu all, aastakümned sihipärast venestamist ei tähendanud ainult vägivalda, see oli ka rünnak nende riikide kultuurilisele iseseisvusele.

Balti riikidele, mida täna siin austame, on aastasadu osaks saanud väikerahvaste saatus olla suurvõimude arusaama järgi nende võimupoliitiline tagalaks või nende nõudmiste puhvertsooniks. Taani ja Rootsi, Poola ja Venemaa, Preisimaa ja Saksamaa võitlesid selle piirkonna pika ajaloo vältel mõjuvõimu nimel. Seda enam põhjuseid on meil Balti revolutsiooni – eelkõige selle rahumeelse ja demokraatliku iseloomu imetlemiseks.

Soovin seda siinkohal ka oma isiklikust vaatevinklist kirjeldada. Mu poliitilise karjääri privileegide juurde kuulub tõsiasi, et sain Saksa välisministrina palju, väga palju maailmas reisida. Kuigi ma pole ühtegi

teist Euroopa piirkonda nii sageli külasthanud kui Balti riike. Nõnda said alguse poliitilised sidemed, aga ka isiklikud sõbrused – kuni erilise päevani selle aasta alguses, kui mu abikaasa ja ma ise saime – sõpradena nagu me seda tunnetasime – kaasa elada suurtele iseseisvumispidustustele Vilniuses. Saime seal kogeda enesekindlat, rõõmurohket ja uhket pidu.

Meenutan ka üht teist päeva, taas 23. augustit: eelmisel aastal, ühel esimestest visiitidest Saksamaa presidendina, saabusin ma – Molotov-Ribbentropi pakti aastapäeval – Saksa riigipeana Tallinnasse ning mind paluti ka kõnet pidada. Ühe sakslase jaoks oli see palve kõike muud kui enesestmõistetav. Ja nõnda tunnetasin seda tänutundega ka mina. Austatud ekstsellentsid, Te ju teate: kõneleme Euroopas igapäevaselt täiesti enesestmõistetavalt „suurtest“ ja „väikestest“ liikmesriikidest, „suurest“ Saksamaast ja „väikestest“ riikidest Baltikumis. Pean aga tunnistama: just sellel 23. augustil oli mul hoopis vastupidine tunne. Tundsin end sakslasena väiksena ning seisin alandlikult suurte Baltimaade inimeste ees.

Selle suuruse – nii poliitilise kui moraalse – juurde kuulub Balti riikide inimeste arusaam vaadata minevikule näkku end sellest aheldada laskmata. Te elate sünge mineviku teadvuses, kuid te ei lase end sellest minevikust vangistada. Te olete meile ja maailmale näidanud, et Te püüdate uue, parema tuleviku poole ja et see helgem tulevik seisneb Euroopa Liidus. Euroopa on vastus 20. sajandi ühiskondlikele katastroofidele, ajajärgule täis vägivalda ja valla päästetud natsionalismi. See, et te ei hoia oma riikides mitte ainult ebaõigluse mälestust, vaid olete valmis leppimiseks meie, sakslastega, kes panid Teie riikides toime nõnda kohutavaid kuritegusid, täidab meid tänutundega – ja ka see tänu peegeldub austusavalduses Teile siin Münsteris.

Täna, olukorras, kus Euroopa Liidu koospüsimine on üha enam ohus, on Balti riigid julgustavateks näideteks Euroopalikust meelestatusest: mõneti optimistlikumad kui meie, sakslased, kantud veendumusest, et Euroopa Liidus peitub vabadus, iseseisvus ja õigusriiklus.

Nelikümmend aastat olid kõik eurooplased veendunud, et põhiline on pingeid maandav poliitika, et piire ei tohi ühepoolset ja vägivaldselt muuta. Seda põhimõtet rikuti Krimmi annekteerimisega. Seda me ei tunnusta, seda me ei saa tunnustada, nii kaua kui õigusel põhinev võim veel kehtib. Ja seepärast pakkusime me 2014. aastal Balti riikide kaitsmiseks viivitamatult sõjaväelist abi, mis ka kasutust leidis. Meenutan hea meelega, kuidas me, proua president Grybauskaitė ja mina, külastasime üheskoos Saksa juhtimise all olevat NATO baasi Ruklas.

Sest kui küsime endilt, mida tähendab Euroopa, jõuame me kiiresti mõtteni õigusest. Õigus räägib vastu omavolile, mis võimuga

kiirelt kaasneb, õigus kaitseb meie vabadust. Maailm, mis peab õigust ja seaduspärasust nõrgaks idealistlikuks lobaks, muutub võitlusväljaks, kus „igaüks seisab igaühe vastu“ – areeniks, kus suured kehtestavad, mida tahavad, samas kui väiksemad kannatavad, mida nad peavad. Ning teie, väiksed riigid hindavad seepärast – ehk isegi kõrgemalt kui teised – õigusel põhineva ühenduse väärtust, nad tunnevad liitude tähendust ning hinnalist riikide vahelist võrdõiguslikkust, nii suurte kui väikeste puhul, mis ju ongi Euroopa idee aluseks.

Euroopa kui tulevik ja kindel vajadus: vahel tundub mulle, nagu oleksid Balti riigid selle arusaama tõsisust ja elulisust arvesse võttes võrreldes meiega juba tükk maad edasi jõudnud. Ja see arusaam on eluliselt oluline maailmas, kus ka riik nagu Saksamaa saab ettenähtavalt maailmamaastaabis väiksemate riikide sekka kuuluma. Balti riigid said igatahes pärast oma taasiseseisvumist sihikindlalt Euroopa Liidu ja NATO liikmeteks. Ja – selle eest olen praegusel ajal eriliselt tänulik – Teie kodanikud kuuluvad tänaseni nende veendunud toetajate hulka. Te teate, et vaid üheskoos oleme me tugevad. Me vajame üksteist partnerite ja sõpradena! See on Teie ja meie veendumus. Ning meie ühine lootus püsib, et seda ei unustata ka teisel pool Atlandi ookeani.

Lubage mul lõpetuseks veel kord Vestfaali rahu juurde tagasi pöörduda. Selle esimeses artiklis ei kõnele rahuleping mitte ainult vabadusest, vaid sõprusest, sõna-sõnalt: „tõelisest ja siirast sõprusest“ lepingupoolte vahel. Ühel Vestfaali rahu medalil on näha kaht kätt, mis kannavad leekivat südant ja selle all kaht õrnutsevat tuvi. Tunnistan, et seda motiivi on võib-olla varasemalt juba mõnel pulmamedalil kasutatud ning leidis siin teise kasutusviisi. Kuid see, et heatahtlikkusel ja sõprusel on ka poliitilises elus stabiliseeriv mõju, seda peame me meeles pidama – ja seda saime meie, mu abikaasa ja ma ise isiklikult kogeda sõpruste läbi, mis on Teie riikide sees kasvanud ja mille eest me oleme siiralt tänulikud. Ja veidi laiemalt: tõsiasi, et meie riikide, Eesti, Läti, Leedu ja Saksamaa vahelised suhted on sõbralikud, ja seda palju suuremas mõttes kui meie liikmelisus Euroopa Liidus ja NATOs, kuulub viimaste aastate õnnelikemate arengute sekka. Ja nõnda on seotud õnnesoov Vestfaali rahu auhinna üleandmise puhul meie siira tänuga Balti riikidele. Proua president Grybauskaitė, proua president Kaljulaid, härra president Vējonis: me kummardume avaldades suurt austust nii Teie kui ka Teie vabadust nõnda armastavate rahvaste ees.